TAUTOLOGIA
NONA.

In tenebris sedeo, & lumen cœli non video. Tob.5.v.12.

EXPOSITIO LITERÆ.

Onnunquàm dissident Virtus & Fortuna. In cœlum Virtuti Fortuna comes: in mundo, ut in Olympo post mortem struatur thronus; sanequàm infelix virtus: hinc querimonia frequens sectantium virtutis speciem & non virtutem. Ita M. Brutus iamiam moriturus clamat apud Alciat. *Emblem.* 119.

Alciat.

Infelix virtus & solùm provida verbis!
Fortunam in rebus cur sequeris dominam?

Refert idem Luc. Florus, 4. *Histor.* cap. 7. & Plutarch. libell. de *Superstit.* Nil mirum Ethnicos fugisse Virtutem, divortium à fortuna profitentem. Ita furiosè accinuit Menander, in *Hercul.*

Cum virtute non fortuna, ubi non virtus, sed virtutis species.

Menand.

Desinite mentem habere: nam nihil amplius
Humana mens est: tota Fortunæ manet.
Mortalis autem fumus est prudentia,
Nugæque: non vos pœnitebit, credite.
Quæcunque sentimus, agimus & dicimus;
Fortuna cùm det; nos quidem inscripti sumus.

Nesciebant enim, quare via impiorum prosperatur: quapropter Fortunam pro virtutè Deam faciebant, cœloque locabant; quasi virtutis pulcherrima species, duntaxàt voces & voces. Intuebantur quidem elatos à virtute in culmina dignitatis, à Fortuna furiosa mitti præcipites; & quos Fortuna evexerat cæco favore, nunquam à virtute depelli: igitur perperàm indignorum poterat disponere lapsum, quæ nunquàm valuit sicut Fortuna obtinere fastigium. Qui humilis virtutem sequebatur, fortunam tantùm in excelso sequitur. Sunt quos à vitijs sevocat non voluntas, sed necessitas: unde apparet in solio cunctis audacior, quo extra solium nemo melior.

Cur disident?

2 Opportuna sententia Iosephi de primo Rege Israël. *Declaravit* (inquit lib. 6. cap. 14. *Antiq.*) *quàm pravum sit hominum ingenium. Tantisper enim dum humiles sunt atque plebeij, quia non audent, neque liberum est naturæ obsequi, æqui ac boni viri esse videntur, mirumque quoddam iustitiæ studium præ se ferunt: quin & pietatem intereà colunt. Deum omnibus actionibus nostris interesse, omnesque cogitationes intueri, persuasum habent; sed simul atque ad potentiam & imperium provecti sunt, exutis pristinis moribus, & tanquàm in scena mutato habitu, novàque personâ assumptà, in omnem audaciam & insolentiam, divinarumque æquè ac humanarum rerum contemptum prolabuntur: & cùm ad superandam invidiam maximè illis opus est pietate & iustitiâ, cùmque omnes eorum non actiones solùm, verùm etiam voluntates in conspicuo sint omnibus propositæ, tùm maximè tanquàm aut dissimulante Deo, aut & ipso potestatem eorum formidante, in subditos debacchantur. Quicquid aut per inanem metum, aut odium & favorem irrationabilem decernunt; id tùm hominibus ratum tùm Deo quoque ipsi probatum esse existimant: futurorum verò prorsus nullum vel respectum, vel rationem habent. Honoratos per invidiam, per calumniam etiam sæpe opprimunt, merita non considerantes, sed temerarijs delationibus absque ulla probatione fidem adhibentes: & sæpe saviunt non in quos oportet, sed in quos ipsis sævire facile.* Patet animi vilis cum potestate insolentia, & quantum distet non posse à nolle peccare. Celsa attonant, culmina fumant, & quos fortuna ludicra, ut deliret, attollit; attonitos nimiâ felicitate constituit, ut pe-

Iosepb.

Descriptio animi vilis insolentis in culmine dignitatis.

pede calcent virtutem, per cuius speciem acceperant dignitatis potestatem.

3 Econtrà petit ardua vera virtus, ut generosus latitans coruscet animus. Adversa læva Fortuna, motus illi turbinis (deiectione sublimantis) flat ignem in splendorem: flammam haud consumit, sed accendit. *Vim ex vi* accipit, ut inquit Lucas Contil. *Emblem.* 115. Impulsus tribulationis non gravat; ubi materia, qua fulgeat. Lapis est Lydius animi, ad magna geniti, qua homines fiunt mirificè magni: equidem sicut ictus fulminis intra viscera montis contentum ostendit aurum (quia patientia habet opus perfectum) ignis vorax acerrimæ tribulationis, demonstrat invincibilis pretiositatem pectoris. Perstat animus adinstar silicis, flatu ignitabuli flamescit fluctibus lucis. Virtus haud cessat certare periclis.

Contil.

Virtus eluet adversitas.

Cui ratio & magnæ cœlestia semina mentis
Munere sunt concessa Deùm: mortalibus alti
Quantum cœlicolæ, tantundem animalibus isti
Præcellunt cunctis: tribuit namque ipsa minores
Hos terris natura Deos: sed fœdere certo
Degeneres tenebris animas damnavit Avernis.
At queis ætherei servatur seminis ortus,
Cœli porta patet.

Sil. Ital.

Unde ex virtute Deitas in homine?

Inquit Silius Ital. *lib.* 15. à v. 71. & Seneca de *Provident.* cap. 1. *Inter bonos viros & Deum amicitia est, conciliante virtute. Amicitiam dico? Imò etiam necessitudo & similitudo; quoniam quidem bonus ipse tempore tantùm à Deo differt, discipulus eius, æmulaturque & vera progenies.* Generosa corda gaudent in fidei demonstrationem; ipsis tribulationibus ostendere posse fidem. Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem; spes autem non confundit, sed amorem ex occasione fideique excessum portendit, concilians pugnà voluptuosè victoriam; igitur fructum certaminis affert pectus in patientia.

Senec.

4 In theatro Tautologiæ exponitur ut magnus, vir probus cum mala fortuna compositus: nimirùm senex Tobias, cuius virtutem comitata calamitas. *Miraris tu* (subdit Senec. *cap.* 2.) *si Deus ille bonorum amantissimus, qui illos quàm optimos esse, atque excellentissimos vult; fortunam illis, cum qua exerceantur, assignat? Ego verò non miror, si quando impetum capiunt, spectandi magnos viros, colluctantes cum aliqua calamitate.* Vox Numinis apud Prudent. 2. in *Simmach.* v. 148.

Idem.

Virtutes exercitia fortium.

Atque ævum statui, sub quo generosa probarem
Pectora; ne torpens & non exercita virtus,
Robur enervatum gereret sine laude palestræ.
Quæ dum prætereunt, miro oblectamine mentes
Implicitas vinctasque tenent. Vincenda voluptas;
Elaqueanda animi constantia, ne retinactis
Molibus ac lentis nexa & captiva prematur.

Prudent.

Pyrites erat pectus Tobiæ. Habet huiusmodi gemma ignem introrsùm, quem quidem non emittit, nisi concutiatur; ut observat Iacob. Gaffarell. de *Curiositat. inaudit.* cap. 7. n. 4. Plin. *lib.* 37. *cap.* 11. *Attritu adurit.* Sopita videbatur flamma fortitudinis Tobiæ, latente tanquàm in gemma fine ulla concussione animi pretiositate. Virtus commotione non commota, sed accensa: igitur ex cineribus, queis in pectore scintillæ servabantur, per concussionem egressus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur. Acceptus erat oculis Numinis illius infrangibilis animus; accessitque certamen, ut constaret, quàm acceptus. En miraculum celebratum à Plinio *lib.* 34. *cap.* 14. *Hercules* (scilicet) *ferreus, laborum Dei patientiâ inductus.*

Conditio gemmæ Pyritis.

Plin.

Tobiæ fortitudo mirabilis.

Plin.

5 Cùm propenderet in opera pia; insudabat Tobias, ut sepeliret noctu contribulium cadavera. *Contigit* (dicitur, 2. à v. 10.) *ut quadam die fatigatus à sepultura, veniens in domum suam, iactasset se iuxta parietem & obdormisset: & ex nido hirundinum dormienti illi calida stercora incederent super oculos eius, fieretque cæcus.* Canit aliò Lucret. lib. 3. v. 405.

Variæ cæcitatis causæ.

Occidit extemplò lumen, tenebræque sequuntur.

Lucret.

Varia accidentia in cæcitatem affert Ioann. Iacob. Manget. *Biblioth. Medico-pract.* lib. 13. verb. *Oculor. vitia*: Theophil. Bonet. in *Sepulchret.* lib. 1. sect. 18. de *Oculor. affectib.* & Ravis. Text. *Officin.* 2. cap. 58. ubi invenies Homerum excæcatum apum aculeis, quod finxerunt Ovid. in *Ibim*, & Iovian. Pontan. de *Stell.* lib. 5. Plin. *lib.* 7. *cap.* 50. de Publio

Plin. blio Cornel. Rufino refert, *Dormiens oculorum visum amisit, cùm id sibi accidere somniaret.* Alia infrà. Ambrosius de *Tobia*, cap. 2. & Versio Cræc. quæ apud Maluend. *In eadem nocte dormivi fœdatus iuxta parietem Aulæ, & facies mea discooperta erat, & non sciebam, quòd passerculi in pariete erant: & oculis meis apertis immiserunt stercus calidum, & factæ sunt albugines in oculis meis.* Causam cæcitatis exprimit Vallesius, *Sacr. Philosoph.* cap. 42. *Incidens ergo in oculos* (ait) *excussit nonnihil extremam membranæ superficiem.* Hinc cæcitas, de qua *num.* 7. & 8.

Maluend. *Unde cæcitas Tobiæ?* Vallesi.

6 Mirus & singularis in cæcitatem, huius aviculæ stercoris videbitur effectus; quandoquidem iuxta plures medicos longè ab influxu in cæcitatem, cùm acuat luminum lumen. Auguror inusitatum opus in præsentiam cæcitatis, ut Deus auctor innotescereat huiusmodi laboris. Vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. In ulcus Ezechiæ massa ficorum, seu caricarum apponitur; quarum virtus ulcera non sanat, sed summoperè exacerbat. 4. *Reg.* 20. 7. *Isai.* 38. 21. Christus etiam massa luti illuminavit cæcum à nativitate, Ioann. 9. 6.

Tam cæcitas quàm illuminatio mirifica.

Et consanguinei fotus medicamine limi
Pura oculos fovisset aqua: mox ergo gemellæ
Vultibus effulgent acies, tandemque merentur
Ignotum spectare diem.

Sedul.

Accinuit Sedulius, lib. *Carm.* v. 261. Sicut enim cæcus illuminatus, quo amittitur visus; ita quo lumen oculorum acuitur, cæcitas obscurissima infertur. Factum ad egritudinem, quod in curationem; totumque mirabile. Nocet oculis bilis quælibet, maximè pisis: favet excrementum hirundinis: & ut eluceat à quo mirabilia cuncta procedunt; in cæcitate & illuminatione perpetratur miraculum: quandoquidem visus redditur, quo adimitur; & evanescit quo magis accenditur.

Quia per contraria.

7 Causa externa cæcitas hìc præfertur, quia aliquando cæcitas cunctis nota, ignotà causà; uti de Erizelo refert Herodot. *lib.* 6. Cùm pugnasset viriliter in Xerxem; nullà corporis parte læsà, eius repentè obtenebrata lumina. Nox subit, atque oculos vastæ obduxere tenebræ.

Virgil.

Nox incubat atra.

Suspicarer præ inedia defecisse spiritus opticos in visionem; quos cùm non reficeret propter conflictus fervorem aliquomodò cibus, inopia spirituum caligavit oculus. A Theophil. Bonet. *Anatom. practic.* lib. 1. sect. 18. observat. 3. dicitur *Extenuatio nervorum opticorum.* Exemplum habemus in Sacra pagina, in hostes certante pro viribus Ionathà, cuius caligavit visus, donec gustato melle, eius illuminati sunt oculi. 1. *Reg.* 14. 27. Idem censendum de stupore nervorum manus Eleàzar, de quo egimus, *Tom præced.* T. 1. n. 17. Facultatem visivam posse impediri (sive visio fiat per radios fulminatos ab oculis, sive per species obiectorum externè emissas ad oculos) extrinsicè & intrinsicè, vel cæcus videt. Intrinsicè læsis nervis opticis, uti ex accepto in temporibus vulnere, astruit Cœl. Rhodigin. *lib.* 3. *cap.* 28. Ibi nervorum opticorum spiracula, spiritum in visionem devehentia: quibus abscisis, facultas videndi perit, tanquàm lucerna interextincta. Graphicè Lucan. lib. 3. *Pharsal.* à v. 711.

Bonet. *Cæcitas ab inedia.*

Ex opilatione nervorum opticorum.

Glande petens, solido fregit cava tempora plumbo.
Sedibus expulsi (postquàm cruor omnia rupit
Vincula) procumbunt oculi: stat lumine rapto
Attonitus, mortisque illas putat esse tenebras.

Lucan.

Extrinsicè perit visus per aliquod opacum impedimentum, vel egressum arcens radiorum, vel introductionem visibilium imaginum. Haud Tobiæ in visus usum nisi extrinsecus obex; licèt ab intrinseco materiam in obicem cogitet & prudenter Vallesius. Ustà membranæ oculorum superficie, *convocata præ dolore fluxio est, & genita albugo. Est enim albugo cicatrix in ipsa oculi externa membrana. Ita igitur facta in oculis, quæ hominem excæcavit.* Non fuit cæcus læsione organi visualis, aut exsiccato humore crystallino, sed pituitoso cerebri, in externam tunicam influente ex alteratione.

Ex organi læsione.

Vallesi.

8 De quodam adolescente, provocante irritatione & titillatione narium sternutationem usque in centies & amplius; refert Manget d. *lib.* 3. Verb. *Cæcitas*, cæcum factum, inflammato cerebro, & humore eius læsis oculis acrimoniâ fluxionis, vel præ abundantia phlegmatis, nervis opticis obstructis. Pausanias de Ophianeo, *cap.* 123. asserit: *Primo statim ortu cæcus fuerat: oculis uti cœpit mirabilis admodum casu: nam cum ingenti capitis dolore laborasset; ab ea valetudine, luminis compos fuit.* De talpa inquit Berchorius, *Re-*

Dolor excæcat & illuminat. Pausan.

Reductor. lib. 10. cap. 96. ex quo Granuyse, de *Propriet. rerum*, lib. 8. cap. 10. *Oculos habet sub corio* (quod prius observavit Aristotel. lib. 1. *Histor. Anim.* cap. 9.) *si scindatur, apparebunt ibi vestigia oculorum: & sicut dicunt aliqui, quando moritur, præ angustia corium scinditur; & sic aperit oculos, quos clausos habuit vivendo.* Plin. *lib.* 11. *cap.* 37. suffragatur: *Talpis* (inquit) *visus non est: oculorum effigies inest, si quis prætentam detrahat membranam.* His patet origo cæcitatis Tobiæ, ex oculorum præstantium alteratione: equidem sicut post vehementem oculorum dolorem in cæcis illuminatio restituta, expulso obice; ita in oculos inducta cæcitas, præ acrimonia humore superveniente. Occurrit in cogitationis robur cęcitas Pauli, quippe sensus à fortioribus sensibilibus corrumpuntur, ut patet ex corpore Solis, eiusque radijs à crystallo reflexis, in ferro candente, olim usitato ad homines excæcandos, sicut modò ad excæcandos ursos. Circunfulsit Paulum lux de cœlo, *apertisque oculis nihil videbat.* Act. 9. 8. Ex fulgore vehementiore lucis, lumina Pauli percutientis, humor cerebri in oculos fluxit, & extrinsicè excæcavit. Unde v. 18. *Confestim ceciderunt ab oculis eius tanquàm squamæ, & visum recepit.* Idem dicitur de Tobia. *Sumens de felle piscis linivit oculos patris sui: & sustinuit quasi dimidiam ferè horam, & cœpit albugo ex oculis eius quasi membrana ovi, egredi: quam apprehendens Tobias, traxit ab oculis eius, statimque visum recepit.* 11. à v. 13. Obicem visus medicamine expulit, & subitò lumen vidit. Arator in loc. cit. *Actor.* v. 729.

Berchor. *Unde talpæ cæcitas?* Plin.

Nimius splendor obnubilat oculos. Act. 9. 8.

Sic visus reparare suos, quod ab orbibus atris
Et squamæ cecidere graves.

Arat.

9 Ut exactè argumento Tautologiæ respondeamus, operæ profectò pretium erit, exponere præ oculis ex varijs Philosophis oculorum anatomiam: qui ampliora ambit, consulat Vesalium de *Fabric. corpor. human.* lib. 7. cap. 14. Valverd. lib. 2. de *Anatom.* tabul. 15. figur. 22. Bonet. in *Medicin. Septentrion.* lib. 1. Section. 22. à cap. 1. Galtruch. *Philosoph. particul.* tract. 3. disput. 3. cap. 1. Berchor. d. *lib.* 2. *cap.* 4. Barth. Anglic. d. *lib.* 5. cap. 5. Nancel. *Analog. Micr. ad Macr.* lib. 3. cap. 1. Ulys. Aldrovand. de *Monstr. de Partib. homin.* fol. 223. & Anton. Goudin, Tom. 3. *Philosoph.* p. 4. q. 3. art. 2. §. 1. Oculi enim sunt membra complexione nobiliora, situ sublimiora, passione teneriora, effectu utiliora, animæque viciniora. Videsis Isidor. 11. *Etymolog.* cap. 1. Plura dixi *Tom.* 3. *T.* 2. sed aliqua servavi meditanter in præsentiarum. Oculus ergo est organum visus in sublimiore culmine corporis collocatum, tanquàm in specula, propter passivæ & activæ spectationis atque explorationis officia. Dispositus est in promptum munus figura ovali, constans tribus humoribus & quinque tunicis. In centro collocatur humor *Crystallinus*, contentus tuniculâ, quæ dicitur *Specularis*, sive *Aranea*; eò quòd in splendore speculis, & telis araneæ in subtilitate similis. Hunc sequitur humor *Vitreus*, adinstar vitri liquidi splendens, contentus etiam à tunicula, quæ *Retina* appellatur, eò quòd ad modum retis, veniculis & arterijs contexta fulget. Totum circundat alia tunicula, quæ vocatur *Uvea*, uvæ similis foliculo, aliquo colore quodammodò affecta, unde oculi dicuntur nigri, cæsij, virides, emortui (de quo Rhodigin. *lib.* 16. *cap.* 2.) etsi cuiuslibet coloris tunica sit, *Nigrum oculi* respectu albuginis designatur. *Oculi hominis* (inquit Plinius, quò dudùm) *tantùm diverso colore, cæteris in suo cuique colore similes: & equorum quibusdam glauci, sed in homine numerosissimæ varietatis atque differentiæ, grandiores, modici, parvi, prominentes (quos hebetiores putant) conditi, quos clarissimè cernere. Præterea alij contuentur longinqua, alij nisi propè admota non cernunt. Multorum visus fulgore Solis constat, nubilo die non cernentium, nec post occasus. Alij interdiù hebetiores, noctu præter cæteros cernunt.* In meditullio huius tunicæ micat singulari splendore humor crystallinus, qui dicitur *Ocellus*, seu pupilla oculi. Sequitur humor *Aqueus*, seu *Albugineus*, qui constituit globum oculi, duosque alios continet, humectans pupillam, ne siccitate nimia, vacuo officio appareat arida. Aqueum humorem quasi thorax amplectitur tunicula *Cornea*, quæ dura adinstar cornu, tametsi transpicua & splendida: quam mirificè ambit novissima tunica *Sclerotica*, quæ etsi lævis, respectu interiorum potest dici sclera, rigida, duriuscula. Vulgò, *Album oculi.*

Humores & tunicæ.

Plin. *Unde oculorum acuitas, vel hebetudo?*

10 En oculorum fabrica mirifica, qui continuantur cerebro per par nervorum opticorum, ab illo descendentium separatim. Media via huiusmodi nervi unum fiunt, rursusque dividuntur, ut singuli ad singulos procedant oculos. Ex opticis nascuntur præfatæ tunicæ, inter quas affinior *Retina*, quia ex substantia medullari nervi optici dilata emergit, ducens spiritus visiles per oculum universum; cùm *Uvea* sit duntaxat loco plumbi ad humorem crystallinum, ut per modum speculi species recipere valeat. Nervi optici

Officium nervorum opticorum.

duplici munere funguntur: per illos enim ad oculos vehuntur è cerebro spiritus animales in visionem, & ab oculis spiritus visuales in communem sensum tanquàm ad iudicem. In motum varium necessarium oculis, tanquàm speculatoribus & speculis, etiam illis hærent quinque (non sex) musculi: nimirum *Superbus*, qui oculum attollit; *Humilis*, qui oculum deprimit; *Torous*, qui ad latera movit; *Bibitorius*, qui ad nares adducit; & denique *Amatorius*, qui benevolentiæ inservit. Sic igitur fit undique visio per medium diaphanum, ex cuius diversa terminatione species visuales minuuntur, vel augentur (ut constat in lenticulis vitreis seu crystallinis, per quas deferuntur species) secundum medij rotunditatem vel concavitatem, queis species dilatantur, vel colliguntur. Consule Lucret. fusè lib. 3. de *Rer. natur.* & Ioann. Portam de *Catoptric.* lib. 17. *Natur. Magiæ.* In diaphano participatio lucis, dicitur *Lumen*: quod quidem si rectè ad corpus lucidum, vocatur *Radius*, si reflexè appellatur *splendor*; de quo latè egimus, *Tom.* 5. *T.* 11. *à n.* 16. Unde obiectum visus est color (qui extremitas perspicui) ut illuminatus; quatenùs fit conditio necessaria ad visionem coloris illuminatio, non verò vel ipsa illuminatio sine colore.

Musculi oculorum.

Unde illis obiecta brevia, aut grandiora?

Color visus obiectum.

Rebusque iam color redit
Vultu nitentis sideris.

Ambros.

Tota huiusceemodi mirabilis machina suspenditur aliquo impedimento intrinseco vel extrinseco, ut vidimus: intrinseco, in nervis opticis, & humoribus; extrinsecoque in extrema sclerotica tunicula, quò sedet ex alteratione cerebri fluxio, & cæcitate oculus privatur officio; uti contigit Tobiæ, cui ex calore, alitis excrementis,

Eripiunt subitò nubes cœlumque, diemque.

Virgil.

11 Oculus ex se an luminosus, necne? Inter Philosophos, à Priscis etiamnum, necdum finitus Orestes. Inficiatur Averroës in *Aristotel. de Sensu & sensibil.* cap. 2. Non enim lumen connaturale oculis, ait: aliàs, ni forinsecùs ingrederetur, videremus in obscuro, & saltem noctu radium ab oculis egredientem. Non enim videt cui oculi, ni priùs fuerint extrinsecè illuminati; qui quidem proprium non habent lumen, sicut nullum proprium habent colorem. Color qui apparet in oculis, tantùm apparet: quibus humoris copia, quæ transpici non satis valet, nigricant: quibus humoris parum, cæsè rutilant. In coloribus aquæ maris obijcit speculum Cœl. Rhodigin. *lib.* 16. *cap.* 2. *In mari* (insit) *cæsia intuemur, quæ transpici queunt: aqueæ quæ minùs: at quæ præ altis opaca gurgitibus sunt, cæraleæ sentiuntur, aut nigræ.* Vide etiam *lib.* 3. *cap.* 28. & 15. à *cap.* 1. Econtrà Aristotel. loc. præfat. ex se luminosum oculum signat. Si in gemmis ac quorumdam piscium squamis, perperàm negandum oculis. Oculi felis, lupi & hyænæ coruscant noctù.

An ex se oculis lumen aliquod?

Unde illis diversus color?

Rhodigin.

Hyænam noctivagam esse, & ambulare in tenebris,
Quia die claro oculis caliget, noctù verò videat:
Sive quia illi nox pro luce, lux pro tenebris est.

Oppian.

Succinit Oppianus, 3. de *Venation.* à v. 300. De Imperatore Tiberio refert Plin. d. *Illi, nec alij genitorum mortalium fuisse naturam, ut expergefactus noctù paulisper, haud alio modo, quàm luce clarà contueretur omnia, paulatim tenebris sese obducentibus.* Idem de Alexandro Magno narrat Kormanus, de *linea Amor.* cap. 1. & sine intermissione: equidem visu noctu discernebat cuncta, quasi interdiù. Reyes-Franc. *Camp. Elys.* quæst. 28. n. 26. *Vidi quemdam* (ait Cornel. Gemma lib. 1. *Cosmocrit.* cap. 7.) *qui noctu legeret externo lumine non adhibito.* Causam indicat Plato in *Timæo*, quasi ignis ætherij, non urentis, sed illuminantis oculi sint principes; qui quidem per oculos potissimè noctù fulgore se ostendit: videmus enim aliquando vel clausis palpebris in illis illorum lumen, detersisque vel compressis internum resultare fulgorem. Quod de Tiberio diximus, *Idipsum & mihi* (inquit Rhodigin. *cap.* 2. *lib.* 15.) *quandoque obtigisse, Deo teste, non mentior.* Vide ibid. de oculis fulgentibus Augeæ, de quibus Apollonij interpres lib. 3. de Augusti Sueton. in eo, *cap.* 79. *Oculos habuit claros ac nitidos, quibus etiam existimari volebat inesse quiddam divini vigoris: gaudebatque, siquis sibi acrius contuenti, quasi ad fulgorem Solis, vultum submitteret. Ita ut quidam è primoribus Galliarum confessus sit inter suos, eo se inhibitum ac remollitum, quominùs, ut destinaverat, in transitu Alpium, per simulationem colloquij propriùs admissus, in præcipitium propelleret.* Adi Casaubon. hic, Reyes-Franc. d. *n.* 26. & Dalecamp. in *Plin.* 11. 37. Sosigenes confert lumen oculorum cum fulgore lucis, sicut Stellarum cum fulgore Solis: ait enim Rhodigin. teste *lib.* 15. *cap.* 5. *Quod autem id maximè noctibus faciant* (idest, fulgeant) *rationem esse, quia tum maius lumen absit: alioqui evenire interdiù ut exiguum eorum lumen quasi exolescat & offundatur immagno. Noctu ergo cùm refulgent, proximum & circunfusum leviter aërem lustrant; non ita, ut alia item possint videri, sed ut soli se vendicent à tenebris: atque hoc facit exilitas portionis eius, è qua proficiscitur manatque lumen.* Suffragatur Nancelius, d. in *Præfat.* cap. 7. quasi ignis cordis in excelsum cerebri locum subvolet, tanquàm in corporis cœlum, *unde & radij emicant oculorum.* Unde Lucretius *lib.* 3. cit. v. 285.

Plin.

Noctù videntes.

Gem. Fris.

Rhodigin.

Radij ex oculis.

Sueton.

Sed calidi plus est illis, quibus acria corda.

Satis roborata videtur Aristotelis doctrina. Eligat lector, penes quem disceptationis iudicium.

12 In sententiæ fulcrum, & notitiam curiosorum, occurrit celebris quæstio, de qua negotio vel otio, animitùs interrogatus ab amico; igitur facilè constabit connaturale lumen in oculis, modò in corpore nostro sit ignis elementaris. Quare quæsitum nobis: An flammæ vel scintillæ urentes possint prosilire a corpore humano? Ex lectis excerpam selectiora, pro affirmationis sententia. De flammis tantùm lucentibus, seu igne fatuo, diserui, *Tom.* 3. *T.* 4. à n. 14. ubi videris. Mitto meteora, de quibus etiam ibi, videndaque fusiùs apud Plin. ubi miracula æquè ignium, *lib.* 2. *cap.* 25. 37. & 107. hisque loc. Dalecamp. Senec. 1. *Natur. qq.* à cap. 1. Delr. in illud *Thyest.* Senec. v. 674. *Ardent sine igne.* Plutarch. in *Sylla & Cæsar.* Cornel. Gemm. d. tot. lib. 1. Text. *Offic.* lib. 7. cap. 3. Valer. Max. *lib.* 1. *cap.* 6. & *lib.* 4. *cap.* 1. Lucret. *lib.* 6. à v. 638. Virgil. 3. *Æneid.* v. 38. Tibul. *lib.* 2. *Eleg.* 5. à v. 71. & Lucan. lib. 1. *Pharsal.* à v. 525. & 635. Mittenda etiam quæ narrantur de igne phantastico, vel vero à cacodæmone excitato, dum idolis serviebant Gentes, ut non exolescerent sacrilegæ venerationes; qui quidem singulari incognito artificio in populi stuporem instruebatur ab idolorum sacerdotibus, de quo sæpe in *Ephemerid.* Denique reijcienda sunt quæ à Poëtis finguntur de tauris & equis vomentibus ignem. Ovid. 2. *Metam.* fab. 1. & lib. 7. fab. 1. Quint. Calab. lib. 1. *Derelict.* Lucret. *lib.* 2. v. 709. Ulyss. Aldrovand. lib. 1. de *Bisulcis*, cap. 1. titul. de *Auspicijs & prodig.* & Maxim. Tyr. *serm.* 25.

An scintillæ urentes possint prosilire à corpore humano?

13 Ignem elementarem formaliter, seu quoad propriam speciem in animali esse, iudicrum arbitrandum. Implicat mistum & elementum. Haud subsistere potest conservatio vitæ, cum forma vel accidente destructivo compositi (nisi miraculosè ut in rubo Horeb, qui ardebat & non comburebatur, uti diximus *Tom.* 3. *T.* 4. *cit.*) summè activus cuncta destruit, qui nunquàm dicit: *Sufficit.*

——— Corpus mortale tumultus
Non tulit ætherios, donisque iugalibus arsit.

Ovid.

Unde Pyraustas & Salamandram in igne vivere (de quibus Aristotel. lib. 5. de *Animal.* cap. 19. Plin. *lib.* 11. *cap.* 36. Ælian. 2. *Histor. animal.* cap. 2. & 31. Phile de *Animal. propriet.* cap. 16. Nicander. in *Theriac.* Camerar. *Centur.* 4. *Emblem.* 69. & Erasm. 1. *Chil. Centur.* 9. Adag. 51.) asseruit Senec. 5. *Natur. qq.* cap. 6. dicens: *Ignis qui omnia consumit, quædam etiam creat: & quod videri non potest simile veri, sed tamen verum est, animalia igne generantur.* Ovid. 1. Metam. fab. 2. succinit: *Neu regio foret ulla suis animalibus orba.* At sibi respondet. 6. *Fastor.* v. 284.

Ignis elementaris non est in animali, nec animal vivit in igne Senec.

Nataque de flamma corpora nulla vides.

Ovid.

Placetque sanis Philosophis. Animalis vitæ nexus perstat in humido calido, seu calore & humido radicali. Calor non est ignis, etsi ignis in summum calidus; cuius caloris proportione (quæ nequit esse in igne elementari, seu propria specie) viget, vitaque floret: quæ quidem evanesceret, si humidum ignis conditio in animali vinceret. Calor non in summum, sicut est ignis, in vitam necessarius: destrueret misti vitam, si ignis inesset animali secundùm propriam substantiam.

14 Singularia referunt AA. penes quos fides. Mulieri in puerperio accidit (ut inquit Marcel. Donat. ex Gemma Frisio) cum strepitu, quasi è pulvere tormentario, ignem excuti ab utero, quo infantem elicitum in cineres cum secundinis redegit, & manus obstetricis voracitate comvussit. Addit Alexandrin. ex Philaltheo, lib. 3. *Cœl.* comment. 30. & 31. à coxæ vertebra, affectione coxendicis intentissimè afflicti, ignem exilijsse, & oculos inspectoris usque in cæcitatem inflammasse. Quasi parva hæccine essent, superaddit Thom. Bartholinus, 1. de *Luce Animal.* cap. 9. de *Luce homin.* E cadavere fœminę subitò fato functę, cùm originem morbi lethalis anatomicè investigarent Medici; per scissuram, prę-rupisse flammam. Ibi videsis singularissima. Præfata minimè naturalia auguror, sicut quòd puer antequàm ab Annibale destrueretur Saguntus, reversus fuerit in genitricis alvum. Plin. *lib.* 7. *cap.* 3. ex quo Ravis. Text. 7. *Offic.* cap. 53. & Caussin. 3. *Symbol.* 1. ni dicatur, in oppu-

Ignis partus à fœmina.

Ex carne exiliens.

Sosigen.

Cur conferuntur stellis?

Nancel.

Lucret.

oppugnationem ignis, intra uterum contenti providam naturam coäcervasse (quousque foras expellere possit) summè aquosam frigiditatem per extimas tunicas totius concavitatis; ita ut non læderet continentem ignem, sicuti dicitur de extima Salamandræ cute quæ præ nimis frigido humore, videtur intacta ab igne. Plin. *lib.*10.*cap.*67. Ælian. *Hist.Animal.* lib.2. cap.31. Brodæus lib.3. *Miscell.* cap.3. Gregor. Nazianz. Paræneſ. ad *Virgin.* v.580. Haud aliâ causa ducitur Epiphanius, nisi summà frigiditate, dum lib. 12. de *Gemmis*, infit: *Hyacinthi in prunas ardentes ab igne non læduntur: ignem potiùs ipsum extinguunt.* Non secus frigidissimis utuntur circulatores adversus vehementiam ignis. Succo enim semper vivi, taurino felli permisto, quibus arsenici rubri & aluminis pulvis inspersus fuerit; vel simplici succo herbæ *Palmæ Christi*, sibi manus inungunt; cuius beneficio plumbum liquatum, candens ferrum, ipsumque ignem impunè contrectant quasi ludentes.

Hyacinthus ignem extinguit.

Epiphan.

Unde circulatores non lædantur ab igne?

15 Olim fictum Talum (qui extra Cretam inspector constitutus observantiæ legum Minois, discipuli, filijque Iovis) æreum fuisse: Natal. Com. 3. *Mytholog.* cap.7. & Zenodotus in *Proverb.* Eustach. de illo ita loquitur in *Odyss.*20. *Antequam Cretam perveniret, in Sardiniam accessisse narrant; ubi non paucos mortales neci dedit, & quando necare aliquem volebat, in ignem desilire solitum fuisse: quandoquidem id sine vitæ periculo præstare poterat, eò quòd æreus esset. Mox autem, ubi ita incaluisset, ut canderet; comprehensum morti adiudicatum, pectori suo admovisse, exussisseque.* Facilè fabula solvitur: fabula est.

Quis, cuiusque conditionis Talus?

Eustach.

At tamen amoto quæramus seria ludo:

Horat.

Ut ait Horat. 1. *Satyr.*1. v.27. In quod Iobus, 6.12. *Nec caro mea ænea est.* In vegetabilibus & sensibilibus est ignis, non secundum propriam speciem; sed virtualiter, potentialitervè, sicuti cætera elementa: hæc enim insunt in corporibus mistis, unde alia magis ignea, alia magis terrea, &c. Ignis ergo solet dici calor vehemens, cuius activitatis cor animalis origo in cuius sinistro latere sedem habet. *Omne animal* (inquit Plauto in *Timæo*) *in sanguine & venis calorem, quasi ignem quendam, fontem habet.* Ventriculus ignis, & igneus dicitur ab Aristotel. de *Iuvent. & senect.* cap.3. & Hippocrat. de *Corde*; cuius tactu digitus Anatomici combustus; ut ait Licetus, 4. de *Lucern. Antiq.* cap. 3. Non igitur ibi inveniturignis elementaris, sed elementari similis, à virtute valida extrà flammans, scintillans ac coruscans. Quapropter ignis qui actu non est in corpore, potest redigi in actum ultimà dispositione extra corpus, ex calore corporis per igneas (seu potius, ignibiles) exhalationes, inflammari faciles, acuente (maximè per antiperistasim à frigore ambientis) exhalationum materiam; ut in illa concipiatur, imò excitetur flamma, quæ quidem durabit præut fomes tam in quantitate, quàm in qualitate.

Iob.6.12.

Plaut.

Unde à corpore scintillæ

16 Exempla plurima occurrunt, videnda apud præfat. Bartholin. aliaque ostendenda ex alijs AA. *Theödorici pater* (infit Cœl. Rhodigin. *lib.*15. *cap.*5.) *ex toto corpore scintillas dicitur profudisse. Idipsum & de se prodidit Sapiens quidam: ita ut scintillantes flammæ hinc inde prosilirent etiam cum sono.* Astipulatur Euseb. Nieremberg, Præfat. in *Histor. natur.* §. 5. addens de Anton. Ciänsio, & Maxim. Aquilino, levi corporis tactu, seu attritu, ignis scintillas eiaculatas, quasi candens ferrum tunderetur in incude. Idem asserit Fortun. Licet. de Guidone Sardo iurisconsulto; ac de Carolo Gonzaga Duce Mantuæ, Barthol. d. Non secùs Ioann. Faber in *Chimia*, refert se oculis vidisse fœminam, quæ dum capillitium pectebat, excutiebat scintillas in sinum, quasi è cœlo stellæ cadere videntur; sicut de alia narrat Iul. Cæsar Scaliger, *Exercit.* 174. Cardan. lib. 8. de *Rer. variet.* confirmat præfata: dicens, quendam Monachum, quoties capitium demitteret in scapulas, scintillas ignis è capillis excussisse. Sæpe videmus exilire è tergore fricto felis, sed noctù tantùm videntur; sicut è collo equi fricatione sursùm ac deorsùm, flammas discussas, refert Ringelberg. de *Experiment.* & Licet. de *Spontan. viventium ortu*, lib.1. cap.126. Quid mirum, videntibus ex collisione corporum solidorum, sine calore naturali, lapidis scilicet & ferri; aut attritu hederæ & lauri, ignem excitari? Quid novum ad huiusmodi favillas in vivente, potissimè iuvante calore in symbola naturali?

Rhodigin.

Exempla corporum scintillantium.

17 Ex ira ac ferventiore animalis commotione, maximè cor urgente periculo vitæ, faciliùs erumpit huiusmodi effectus. *Proditum momentis est* (subdit Rhodigin. d.) *periculo ingenti circumventum in Indis Magnum Alexandrum quodam prælio, concussis armis, visum Barbaris lumen fundere.* Roborat Nancel. loc. cit. *Tullio dormienti in puericia* (ait Plin. *lib.* 2. *cap.* 107.) *è capite flammam emicuisse. Luc. Marcio in Hispania, interemptis Scipionibus, concionanti, & milites ad ultionem exhortanti arsisse simili modo.*

Rhodigin.

Ex ira.

Plin.

Refert etiam Valer. Max. *lib.*1. *cap.*6. fusèque Tit. Liv. *lib.*25. sect.124. *Verè* (inquit) *gloriæ eius etiam miracula addunt: flammam ei concionanti fusam é capite sine ipsius sensu.* Quid vitæ discrimen ut mirabile perficiat, docet Plutarch. in *Mario*, inquiens: *Principibus atque Senatoribus, non cunctandum, sed statim esse necandum Marium placuit: quòd cùm nemo civium in se reciperet facinus, eques quidam Gallus, sive Cimber, sumpto gladio, ad Marium ingressus est, in cubiculo umbroso, & lucem non admodum claram admittente recumbentem. Fertur ibi ex Marij oculis multas flammas emicare militi visum fuisse, & vocem exauditam in hæc verba: Tunc homo C. Marium necare audes? Itaque Barbarus statim è domo profugit, abiectoque gladio per fores se proripuit.* Calori incenso à corde excitato tribuit Lucret. 3. de *Rer. natur.* a v. 279. quem imitatur Virgil. 12. *Æneid.* v.101.

Tit. Liv.

Periculo vitæ.

Plutarch.

Est etiam calor ille animo, quem sumit in ira:
Cùm ferveſcit, & ex oculis micat acribus ardor;
Iracundaque mens facilè effervescit in ira:
Quo genere in primis vis est violenta leonum.
His agitur Furijs, totoque ardentis ab ore
Scintillæ absistunt, oculis micat acribus ignis.

Lucret.

Virgil.

Subscribit Seneca, 1. de *Ira* cap. 1. *Flagrant* (ait) *& micant oculi, exæstuante ab imis præcordijs sanguine.* Si in furorem corde percito, quid non in vitæ periculo? Ex motu ferventiore ortam ex corpore flammam refert Reyes-Franco, *Camp. Elys.* quæst. 35. *Inventus est puer* (infit) *à cuius corpore, quàm concitanter movebatur, conspicuæ & rutilantes ignis scintillæ prodibant.* Si extensione caloris in extrema excitatur in animalis exhalationibus flamma; quid si calor effervescat ab ira, vel periculo mota, vel in ultionem percita? Propter huiuscemodi effectum, obijcitur in iudice, Apocal.1.15.& 16. Gladius utrâque parte acutus egrediens è labijs, *& oculi eius tanquàm flamma ignis.* Daniel.10.6. *Facies eius velut species fulguris, & oculi eius ut lampas ardens.*

Senec.

Nimia agitatione.

Reyes-Franc.

18 Aliquando contigit non à corpore, sed ex calore corporis imbibito aut hausto à veste, vestem favillare, ut proditum his novissimis diebus de duobus nobilioribus: quod pridem de veste uxoris Medici Anton. Freilas, retulit Ioann. de Viana tract. de *Malagensi peste*, fol. 46. *Ignem* (infit) *naturaliter per arterias transpiratione emittebat: nam quoties baltheum exuebat* (Vernaculè, *Justillo*, *Almilla*: apud Roman. *Synthesim*) *quem prope subuculam indutum gestabat; aëre frigido statim ac tangebatur, incendebatur baltheus, & veluti lucem cum quodam crepitu dare videbatur, velut si multa tormentarij pulveris grana igne tangerentur.* Idem iterat Reyes-Franco, d. n. 7. Libavius alia, de *Origin. rer.* lib. 1. & Bartholin. loc. cit. De veste Herculis concipiente ignem quousque eius exederet carnem; vide Ovid. 9. *Metam.* fab. 3. & Delr. in illud Senec. *Med.* v. 816.

Vian.

Vestes scintillantes.

——Tu nunc vestes
Tinge Creusæ, quas cùm primùm
Sumpserit, imas urat repens
Flamma medullas. Ignis fulvo
Clausus in auro latet obscurus;
Quem mihi, qui cœli furta luit,
Viscere fœto dedit & docuit.

Senec.

19 Totum igitur argumentum exemplis patet expositum, quod dilucidari oportet exhibitione causarum. Per antiperistasim huiuscemodi ignem potentialem in exhalationibus posse reduci ad actum; dixi *num.* 15. nec pœnitet. Ex corporibus animatis continuò per poros, occultus cutis meätus, certo certiùs halant: qui quidem vapores vi caloris interni (vividiores ex motu, aut cordis commotione) fumidi, igneæque qualitatis, quippe ex partium solidarum substantia: magis terreum & crassum harum exhalationum in pilos, aut setas, aut plumas abit: quod verò subtilius in halitus insensibiles insensibili transpiratione: unde cùm sursùm ascendere, quia sicci & calidi, intendunt; præoccupati ab externa aëris frigiditate, unità virtute adversus frigus densantur, & commoti in adversarium flammescunt. Haud aliter gignuntur in aëre fulgura & fulmina: fulmina ex & in materia in incendium crassiore, ac fulgura ex & in materia dissolubili levi. Vide Senecam 2. *Nat. qq.* cap.12. Hinc ex halitu nautarum, & collisione fluctuum, maximè in procella exacerbato mari, & navigantium præ periculo vehementiore labore, oritur ignis fatuus in antennis. Exhalationes enim tunc uberius exeütes, coäctę à frigore ambiente, erumpunt in flammas,

Unde in animalibus origo inflammatarum ex halationum, vel scintillantium.

ut

ut contrario valeant resistere & conservari, quousque superentur à fortiore. Eadem causa ad relata superiùs de flammis visis in aliquorum vertice; quæ quidem resistentiâ prosilientes, durarunt, quousque à contrario oppressæ validiùs extinguerentur. Exhalationes quæ præ exiguitate materiæ nequeunt erumpere in flammas, prosiliunt in scintillas: brevì etenim accenduntur, & brevi à contrario suffocantur: diutiùs sanè permanerent, modò in pugnam, unde vapores orti, agitationes materiam ministrarent: vidi enim è littore in procella ardere superficiem maris, currente flammâ, magna cum luce (sicut phænomena in aëre) quantum extendi in illud potest oculorum acies. *In medio mari* (ait Plin. *lib.* 2. *cap.* 106.) *Hiera insula cum ipso mari arsit per aliquot dies.* Hinc idem ibid. *cap.* 103. propter continuas validas calentes exhalationes, ait: *Nives in alto mari non cadere.* De igne elementari in ipso dicemus, *num. qq.*

Plin. *In alto mari haud ningit.*

20 Ex agitatione oriri acriores exhalationes, & ex his ignem urentem (qui quidem duntaxàt esset lucidus, si levis exiguus fomes) inconcussum arbitror, expertus ex scintillis prosilientibus e saxo (icto ferro acuto, seu chalybis cuspide) alias urere accensas manum (quia vel in minutijs grandiusculi corporis) alias verò estò accensas, in cursu, veloci licèt, pervenire in manum frigidas. *Trasymenum lacum arsisse totum* (refert Plin. d. *cap.* 107.) *quin & repentinos ignes existere & in aquis, & in corporibus etiam humanis.* Roborat Bartholin. d. *cap.* 18. quùm ait, duos nobiles è Polonia haustis vini ardentis binis cyathis, flammas evomisse, & his combustos expirasse flammis. Theophrast. lib. de *Igne*, affert; flammam cum crepitu ex puteo prodijsse. Pro omnibus Seneca, 2. *Natur. qq.* cap. 26. *Cùm insula* (inquit) *in Ægeo mari surgeret, spumabat interdiù mare, & fumus ex alto ferebatur: nam demùm prodebat ignem, non continuum, sed ex intervallis emicantem fulminum more; quoties ardor inferiùs iacens superum molem evicerat. Novissimè cacumen exusti montis emicuit: posteà altitudini adiectum, & saxum illud in magnitudinem insulæ crevit. Quorsùm hæc retuli? Ut appareret, nec extinctum ignem mari superfuso; nec impetum eius gravitate ingentis undæ prohibitum exire. Ducentorum passuum fuisse altitudinem, per quam, diruptis aquis, ignis emersit. Quod si immensa aquarum vis subeuntium ex imo flammarum vim non potuit comprimere; quanto minùs in aëre extinguere ignem poterit nubium tenuis humor & rosciduus?* Unde Claudian. 1. de *Rapt. Proserp.* v. 178. accinit;

Plin. *Ignis in aquis.*

Senec.

Seu mare sulphurei ductum per viscera montis
Oppressis igescit aquis.

Claud.

21 Ex motu irregulari agitatione, continuis exhalationibus excitatis, proveniunt huiusmodi in ignem inflammationes: igitur cùm humor sit cibus seu fomes ignis (intra puteum vaporibus exhalatis, à frigido ambiente detentis, ibique in pugnam ignitis) quo magis intra septa putei, laci, cavitatum molis insulæ; magis (è qua exhalationes ortę) calefacit aquam: quo plus calefacta magis halat, calidaque vaporat. Unde fit, quòd tota laci, & putei aqua evanescat, quia semel igne concepto ab exhalatione, exhalationem continuat: sicut necesse est, deficere semel conceptum ignem, quoniam sine exhalatione, non habet, unde nutriatur, humorem: qua de causa, quia nullæ sunt, vel siccissimę à Sole, elatæ exhalationes sursùm, interdiù nec transferuntur, nec estò sint inflammantur. *Talem materiam* (præmittit Senec. d. *lib.* 1. *cap.* 1.) *intra nubes congregatam, facilè succendi, & maiores minoréve ignes existere, prout illis fuit plus aut minus virium.* Non aliter accidit in sursùm, quàm deorsùm: quare ubi materia; ex qua exhalationes ignitæ, non movetur; inflammatio quiescit: cæterùm ubi agitatur, flammas urentes diuturno tempore concipit. *Campus Babyloniæ flagrat, quadam veluti piscina, iugeri magnitudine. Exit ignis & ad aquas Scantias*: subdit Plin. d. *cap.* 106. & 107. quo loco Dalecamp. ait: *Eadem flamma micat in uliginosa terra, cùm baculo scalpitur prope Gratianopolim Allobrogum, ad fontem quem Ardentem vocant; ex quo stramen admotum posit accendi.* Lucret. 2. de *Rer. natur.* v. 591.

Unde ignis ex aqua?

Senec.

Terrâ cur ardent?

Plin.

Dalecamp.

——— *Unde ignes oriantur,*
Nam multis succensa locis ardent sola terræ.

Lucret.

22 Haud alio principio à multis rebus prosilit ignis, nisi quia humorem habent, ex quo motus in exhalationem: aliàs uti sunt manerent, quin flammas vomerent. Hæc est causa, cur *in Nymphæo exit è petra flamma, quæ pluvijs accenditur.* Similiter ignis montis Chimeræ, qui *ardet aquâ & extinguitur terrâ*: iuxta Plin. ibid. Petra est summè sicca & calida: crepatque pluviâ concipiens ignem, quippe humor in illa impellit exhalationem. Similiter aquâ ignis Chimeræ fovetur: qui quidem terrâ promptissimè extinguitur; quoniam nullam potest excitare exhalationem, siccitate addita ad siccitatem. Patet amplùs

Cur ignis ardescit aquâ & extinguitur terrâ?

plùs in miraculis ignis ibid. à Plinio prædicatis. *Campus Babyloniæ* (non urbis, sed regionis) *flagrat*, ut vidimus: *Item Æthiopum iuxta Hesperium montem, stellarum modo campi nocta nitent. Similiter in Megalopolitanorum agro. Flagrat in Bactris Cophanti noctibus vertex.* Addi possunt ex Senec. cit. cap. 1. *In tempestate multæ transvolant stellæ. Aliquando feruntur ignes, non sedent. Cylippo Syracusas potenti visa est stella super ipsam lanceam constitisse. In Romanorum castris visa sunt ardere pila.* Virgil. 2. *Æneid.* postquàm flagrantem describit Ascanij verticem, v. 682. addit, v. 693.

Plin.

Senec.

——— *De cœlo lapsa per umbras*
Stella facem ducens magna cum luce cucurrit.

Virgil.

Ita reliqua præfata. Quid plura? Cuncta perfecta per antiperistasim. Non interdiù, sed noctu coruscant montes & agri; quia accipientes à nocte exhalationes calidæ, præ nimia telluris siccitate, ambientem frigidum, flagrant, & scintillas in pugna nocturno tempore incessanter excitant, ad eum modum quo superiora coruscant, fiuntque in aëre varia meteora, quæ perstant iuxta exiguam, vel copiosam materiam, in qua concipitur flamma. Dixi suprà, humorem esse fomitem in ignem, siccitatemque non valere in siccitatem; quo elucet, cur baltheus fœminæ, de quo *num.* 18. postquàm depositus, crepabat scintillans. Aptatus corpori à quo accipiebat per exhalationes calorem, non habebat contrarium pugnans; igitur calor corporis superabat frigus ambientis. Depositus, calorem contentum halabat; quem frigus ambientis coërcebat: & cùm exhalatio careret fonte, seu origine fovente, unità virtute flagrabat, & favillas excutiebat; donec primùm tepidus, deinde à frigido superatus, cum exhalationum extinctione, deficerent scintillæ. Expulsa à calidissima fœmina, tenuia erant & subtilia: & quodcunque in exhalationibus subtile persistit, iuxta Senec. lib. 2. cit. *cap.* 26. *Simul fit & cadit.* Quo igitur cognoscitur, unde visæ flammæ, & ex quo concretæ, ut sint citò flabiles vel diurnæ.

Cur montes noctù coruscant

Cur vestis crepat, & scintillat?

Senec.

23 Haud ab alia quaque causa, ignis emissus ab ore animalium. *Tiberij equus ore videbatur flammigare*: Rhodigin. *lib.* 15. *cap.* 5. De tauro Cretæ, aut Minotauro, 4. *Antholog.* Epigr. 13. dicitur: *Ignivomus.* De bobus Æætæ, Ovid. 7. *Metam.* Fab. 1.

Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
Æripides tauri, tactæque vaporibus herbæ
Ardent, utque solent pleni resonare camini.

Ovid.

Iul. Obsequens de *Prodigijs*, narrat: *Ad forum Essij bovem flamma; ex ipsius ore nata, non læsit.* De Gigante, Sil. Ital. fusè *lib.* 12. refert anhelare igni, flammas eiectare ab ore. Idem de Caco, Virgil. 8. *Æneid.* v. 259. *Incendia vana vomentem*: & Ovid. 1. *Fastor.* v. 572. *Et flammas ore sonante vomit.* Euripid. in *Alcest.* v. 493. de Diomedis equis: *Spirant ignem è naribus.* Videbantur in aëre, per os & nares exhalationibus, flammæ, ac exire Prisci arbitrabantur ab ore, cùm halitus calidus frigore obvio incenderetur concussus, quasi illum ignem eructaret animalium pectus, maximè irâ concitatorum, vel agitatione laborantium, tempore nocturno, aut frigido, quo anhelitus exhalatio videtur, & per pugnam inflammatur. Hinc ortæ fabellæ, cum incendium esset per antiperistasim naturale. Idem dicitur de serpente, & quodam animali, irâ percitis in *Hortu sanitat.* lib. 4. cap. 2. Quod quidem cogitandum de fœmina, post puerum parturientem ignem, ut vidimus, *num.* 14. si verum fuit: igitur ex agitatione nixus in difficultate partus inflammatæ calidæ exhalationes à frigore ambientis. Similiter de fonte illo apud Priscos celebrati in templo Iovis Dodonei, incendente facem extinctam, æquèque extinguente accensam, apud Plin. *lib.* 2. *cap.* 103. & Pompon. Mela, 2. de *Situ Orb.* cap. 3. Super ignem moveri flammam, facemque accensam extingui impetu exhalationum, vidi in puteo exhalatione cadaverum putrium, vel putrescentium. Inflammationis facis extinctæ econtrariò causam signat Lucret. 6. à v. 879.

Unde & quid ignis à bestijs vomitur? Ab utero fœmina?

Facis accensæ extinctio, & extinctæ inflammatio?

Frigidus est etiam fons, supra quem sita sæpe
Stupa iacit flammas, concepto protinùs igne:
Tædaque consimili ratione accensa per undas,
Conlucet, quocunque natans impellitur auris.
Nimirùm, quia sunt in aqua permulta vaporis
Semina, de terraque necesse est funditùs ipsâ
Ignis corpora per totum consurgere fontem,
Et simul expirare foràs, exireque in auras.
Præterea dispersa foràs erumpere cogit
Vis per aquam subitò, sursùmque ea conciliari;

Lucret.

Sic igitur per eum possunt erumpere fontem,
Et scatere illa foràs in stupam semina: quo cum
Conveniunt, aut cùm tædæ corpori adhærent,
Ardescunt facilè extempló.

In causa assignata est petitio principij, unde contraria? Suprà dixi, in exhalationibus esse crassitiem & subtilitatem. Ex portionibus subtilibus, quasi semine ignis, arida (uti faces & stupa, stipulæque) accenduntur & inflammantur; sicut dictum, *num.* 21. Ex portionibus verò terrestrioribus, præ copia humorum, quæ accensa extinguuntur; sicut ardens lucerna, fomitis copiâ.

24 Si verò proportio servetur, crassa iuvant, ut videtur in montibus perpetuò fumantibus & ardentibus.

Lucret. *——————Plurimaque huius*
Montibus in summis vestigia cernimus ignis.

Ut ibid. ait Lucret. v. 419. Est in Campania Vesuvius (de quo tractatum eruditum edidit Salvator Varo) in Sicilia Ætna, in Islandia Hekla, ut ait Blæu in *Atlant.* Aconocauma in Æthiopia, in Lycia Chimera, iuxta Plin. d. cap. 106. & Maiol. Tom. 1. Colloq. 16. Alius in Mexicana regione. Solis in *Histor.* Ortel. in *Theatr.* de Idæo in Phrygia, ita refert Mela, *lib.*1.cap.18. *Ex summo vertice penè à media nocte spargi ignes, passimque micare, & ut lux appropinquat, ita coire, ac se coniungere videntur, donec magis, magisque collecti, pauciores subinde & unà ad postremum flammà ardeant. Ea cum diu clara & incendio similis effulsit, cogit se ac rotundat, & fit ingens globus.* Idem Diodor. Sicul. *lib.*17. cuius causam investigare conatur Isaac. Vossius in Mel. loc. præf. quem videsis. Nos verò haud aliud asserere philosophicè possumus, quàm quod suprà *num.*22. de alijs coruscis in nocte. In ardorem predictorum montium alij addunt materiam sulphuream, qua perpetim ignis fovetur, de quo Paracelsus fusè.

Mútes ignimovi. Mela.

25 Ex huiusmodi argumento roborabitur validiùs nostra de scintillis cogitatio. In corporibus animatis iuxta peritiores Medicos invenitur portio sulphuris volatilis, salis & nitri, quæ omnia in ignem concipiendum fomites validi. Aliquando huiusmodi portiones sunt butyrosæ, seu oleäginea, & aliquando non; quarum pinguis substantia plus inflamationi resistit, sed diutissimè conservat, postquàm ignem concipit: sicut econtrà sulphurea, nitrosa, & salita, quippe volatilis, faciliùs ignem concipit, citòque demittit. Vidimus in exemplis adductis eiaculatum ignem, duntaxàt lucidum: vidimus ignem urentem exhalationibus fulminatum; demùmque scintillas & crepitantes & lucidas & urentes: quod quidem non aliundè procedit in irregularibus hisce exhalationibus tam à calore naturali, quàm à corporis agitatione; nisi ab humoris qualitate, & quantitatis portione. Halat continuò corpus calorem continens, & halitu complexionem retinens. Si è sulphuris tenuissima substantia elevatur humor, ipso elevationis motu actutùm inflamatur & prodit in lucem, ut videtur in succo mali aurei, in instanti accenso ab igne. Si aliquid salis aut nitri, aut utriusque continet, humor exhalationis cum crepitu ignescit: cæterùm citò consumitur concepta flamma, deficiente in subsistentiam materia; ut patet in vino ardenti, in quo flamma lucida subsistit, quandiù oleäginosa portio fomitem præbet: deficitque & quia permanere non potest sine adminiculo pabuli, & quia pabulum futile ob raritatem & tenuitatem materiæ. Vide Benedict. à Castro de *Meteóris*, lib. 4. cap.9. *In calidissimis corporibus* (insit Reyes-Franco, d. *n.*13.) *illud accidere posse, quorum tenuissimos, ac subtilissimos vapores in poris contentos, ibique pinguedinis oleäginosæ substantiæque calore ligido contactos, subitò velut contrarium refugientes, aliquantulùm magis condensari, & inter se collidi evenit: unde ex motu oleäginosa & tenuissima illa materia, ex qua constabant, subitó accenditur: quæ ob ingentem raritatem ad primum luminis iactum & consumitur, & ignea quoque lux evanescit.*

Unde in corporibus scintillæ crepitantes lucidæ & non lucidæ?

Reyes-Franco.

26 Acu rem tangit erga ortum ignem, & eius brevissimam durationem; sed non signat unde scintillarum crepitus, qui procedit ex sale exhalationis & nitro; nec quare resplendeat & non urat. Non quia tenuis materia privatur ustione, ut patet in tormentario pulvere; sed quia ubi fulgent & non urunt vel permanentes præ substantia pingui exhalationes, nihil terreum inest. Ne clam est in igne fatuo (distante ab elementari duntaxàt ustione) qui excutitur è corporibus sepultis, maximè interdiù Soli expositis, nocte non solum vaporibus fulgentibus, sed etiam aptatis quoad figuram corporibus, iuxta placitum Cardani, quò supr. lib. 16. cap. 93. Dum hæccine videntur, nihil terreum in hu-

Cur resplendeant, & non urant?

huiusmodi lucem, nec in eius diutissimam per noctes & noctes durationem. Habent enim hæ (ignis fatui, qui fatuorum admiratio) exhalationes sulphur, ut inflammentur; substantiam viscosam, ut conserventur: sanè (si haberent sal vel nitrum, proculdubiò evanescentes creparent) illam, ut luceant: hanc ut fulgores permaneant: quin vel tactæ manum lædant; quippequàm terreus nec humor, cui ingeratur ignis ardor. Consule Delr. 2. *Disq. Magic.* quæst. 10. Nihil aliud est, quod noctu apparens à Nostratibus vocatur *Hueste*, quasi cohors lucernarum, hinc & illinc lucentium & evanescentium, fugacium & videntes sequentium. Accidit maximè in æstatis noctibus, quod *num.*22. de campo Babylonico, & *num.* 25. de Ida. Plura apud Henric. Kormanum, de *Miracul. mortuor.* p.7. cap.58.

Quid dicitur & sit Hisp. Hueste?

27 Ex viribus exposui huiusmodi quæ fatui vocant miracula ignis, indicans causas & effectus illius, cuiuslibet generis cum quidditate, ut magis constet, unde lumen habeant oculi, cur sæpe splendeant, scintillent & coruscent; quin aliquando illorum radij exurant: igitur dum ab illis illuminatur aër, non ignem spirant, sed lucidissimos radios: qui quidem lucidissimi, vel quia spiritus visorius, per somnum coäctus, vehementiùs erumpit apertis palpebris, larga spirituum copiâ paulisper illuminatis tenebris; vel quia compulsatione succedentium ignearum exhalationum inflammati radij luceant, quousque ambiente frigido langueant, deficiant & evanescant. Frequenter ergo fit illorum coruscatio extrà à somno excitatione, vel a vino in stomacho fervente, cordis vehemente commotione, vel in iram implacabilem accensa bile. De Hercule furente, in *Ea* canit Seneca, v.723. *Vultus est illi Iovis, sed fulminantis.* De Hectore ad murum Græcorum Homer. 12. *Iliad.* v.466. *Igni ardebant oculi.* Nonnus, 30. *Dionys.* v. 137. *Splendorem ignitum eiaculabantur oculi.* De fœmina zelotypa Propert. 4. *Eleg.* 9. v. 27. & Ovid. 1. *Amor.* Eleg.8.v.16.

Unde oculorum fulgor, coruscatio & flamma?

Seneca.

Fulminat illa oculis, & quantum fœmina sævit.
Fulminat & geminum lumen ab orbe venit.

Propert. Ovid.

Aurel. Victor, in *August.* inquit: *A cuius facie dum quidam miles averteret, & interrogaretur, cur ita faceret? Respondit, quia fulmen oculorum tuorum ferre non possum.* Adi Aurelius Vict. Aristotel.8. *Problem.*sect.33.q.3. Alex. Aphrodisæum, lib. 1. *Problem.* 69. & Rhodigin. loc. cit. & quæ diximus, *num.*17.

28 Præmissis elucet, oculum, non animam corporalitet videre; uti putrida Priscorum Platonicorum prædicabat sententia, quam suscitavit Cartesius, asserens animam duntaxàt habitare in parte cerebri, quæ *Pini* dicitur *Glandula*, movens, cunctaque regens, quasi à gubernatore navis. Egimus, *Tom.*5.*T.*9 *n.*4. Heraclitus & Epicharmus huius delirij antesignani fuere, in quos Tertullian. de *Anima*, cap.18. Illorum ergo sententia, *Animus videt, animus audit: reliqua surda & cæca sunt.* Pedibus ivit Cicero, 3. de *Natur. Deor.* & 1.*Tusculan. qq.* ubi; *Nos enim* (inquit) *nec nunc quidem cernimus ea, quæ videmus. Neque enim ullus sensus est in corpore: sed ut non solùm Physici docent, verùm etiam Medici, qui ista aperta & patefacta viderunt; viæ quasi sunt ad oculos, ad aures, ad nares, à sede animæ perforatæ.* In istham amentiam dicitur, Prov. 20. *Aurem audientem & oculum videntem, Dominus fecit utrumque.* Ridendi à nobis superciliosi fastu Philosophi, quos vel ridet Lucretius, 3. de *Rer.natur.* à v.350.

Oculus videt, non anima per oculum.

Cicer.

Prov.20.12.

Dicere porrò, oculos nullam rem cernere posse,
Sed per eos animum, ut foribus spectare reclusis;
Desipere est, contra cùm sensus dicat eorum:
Sensus enim trahit, atque actes detrudit ad ipsas,
Fulgida præsertim cùm cernere sæpe nequimus,
Lumina luminibus quia nobis præpediuntur;
Quod foribus non fit: neque enim, quà cernimus ipsi,
Ostia suscipiunt ullum reclusa laborem.
Præterea si pro foribus sunt lumina nostra,
Iam magis exemptis oculis debere videtur
Cernere res animus, sublatis postibus ipsis.

Lucret.

Evincit: Lux potiùs ingredietur ianuis diremptis, quàm fenestris vitreis aut crystallinis. Per quælibet ergo corporis foramina, ut oris, narium & auris videre animus valeret, si duntaxàt per foramina perspiceret. *Aliud est cernere, aliud videre*; ut diximus, *Tom.*3. *T.*2. *n.*2. Natura videmus, animo cernimus. Videmus sensu exteriore, interiore cernimus aut discernimus, sive contemplamur. Ni siccine exponatur, delirat, uti cæteri, Plin. *lib.*11.